

Костянтин Чаплинський,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Микола Єфімов,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Профілактика вчинення кримінальних правопорушень проти моральності є одним із завдань уповноважених осіб, що здійснюють правоохоронну діяльність. Тобто профілактична функція повинна виконуватись незалежно від служби, в якій працює той чи інший правоохоронець, та від його посади. Раніше КПК зобов'язував слідчого здійснювати ряд заходів по усуненню причин та умов вчинення протиправних діянь. На жаль, зараз така норма відсутня. Але, на наше переконання, в уповноважених осіб, які здійснюють досудове розслідування (слідчий, дізнавач, прокурор), є можливості хоча б зробити мінімум, щоб уникнути в подальшому вчинення подібних протиправних діянь.

Ми підтримуємо В. Ю. Шепітька, який сформулював визначення профілактики злочинності як комплексу заходів, спрямованих на виявлення, обмеження, усунення чи нейтралізацію криміногенних факторів, які детермінують злочинність у цілому й окремий злочин ще до того, як вони призведуть до суспільно небезпечних діянь чи наслідків. Вчений вказує на те, що профілактика злочинності – діяльність, здійснювана на ранніх стадіях виникнення та формування в особи намірів здійснення подальшої протиправної діяльності [6, с. 171].

Як зазначає Р. А. Арсланбекова, однією з основних умов, що сприяє злочинній поведінці, є статева деморалізація, яка відбувається в нашому суспільстві, особливо в молодіжному середовищі. У чималому ступені статевої деморалізації населення сприяють засоби масової інформації. У ЗМІ тема проституції і злочинів, їй супутніх, висвітлюється далеко не з критичних позицій, а опису цих явищ як комерційної діяльності (аж до вказівки цін на послуги повій, місць їх найбільшого скупчення і т.д.). Різні видання ЗМІ наводили матеріали, які знайомлять читача з організацією та функціонуванням закладів індустрії розваг: саун, масажних кабінетів, салонів і т. п., під якими часто замасковані місця для розпусти [2, с. 17].

Слід зазначити, що, наприклад, О. В. Александренко до профілактичних заходів відносить: збереження таємниці слідства; запобігання витоку оперативної та службової інформації; заходи по забезпеченню захисту доказів від фальсифікації, знищення; спілкування суб'єктів розслідування з учасниками кримінального процесу, яке виключає виникнення чи розвиток з їх боку конфліктних ситуацій; своєчасне проведення слідчих і оперативних заходів для забезпечення збереження слідів, доказів, попередження здійснення протиправного впливу на учасників розслідування; використання з цією метою даних щодо способів протидії, які використовувалися конкретними особами та ін. [1, с. 13].

М. Ю. Скітейкін до найбільш загальних засобів профілактики кримінальних правопорушень проти моральності у сфері культури відніс такі: здійснення впливу на найбільш поширені негативні явища та процеси, що пов'язані із злочинністю проти моральності у сфері культури, з метою їх мінімізації. До таких засобів можна віднести антиалкогольну й антинаркотичну пропаганду, пропаганду здорового способу життя, антикриміногенну пропаганду, формування негативної громадської думки щодо насильницьких дій тощо; здійснення безпосереднього впливу на основні детермінанти здійснення злочинів проти моральності у сфері культури з метою їх усунення [4 с. 36].

Як приклад профілактики кримінальних правопорушень у сфері суспільної моралі у США зазначаємо, що в червні 2014 р. співробітники ФБР провели спецоперацію з протидії

педофілам і сутенерам. За тиждень із сексуального полону було звільнено більше ста дітей, а декілька сотень злочинців були затримані. Спеціальна операція проводилась одночасно у 106 містах, до її участі залучили близько 400 співробітників правоохоронних органів. За результатами розслідування встановлено, що злочинці декого з потерпілих продавали на секс-послуги через мережу Інтернет. Протягом останніх 12 років ФБР провело вісім спецоперацій проти сутенерів, які залучали дітей у проституцію. З тенет злочинців урятовано 3600 неповнолітніх. Розпочато майже півтори тисячі кримінальних проваджень. У ФБР сформовано 70 слідчих бригад, які спеціалізуються на подібних справах [5, с. 57].

З огляду на зазначені думки науковців і правоохоронну практику було виділено наступні заходи профілактики кримінальних правопорушень проти моральності підрозділами Національної поліції України:

- здійснення виховного впливу підрозділами Національної поліції України на неповнолітніх і малолітніх осіб шляхом пропаганди ненасильства та дотримання суспільної моралі;
- здійснення підрозділами Національної поліції України профілактичного впливу на громадян;
- участь працівників підрозділів Національної поліції України в тематичних передачах, круглих столів, ток-шоу, що висвітлюють проблеми суспільства у сфері порушення норм моралі;
- організація підрозділами Національної поліції України дискусій у друкованих ЗМІ, присвячених актуальним питанням моралі [3, с. 212].

У результаті аналізу ефективності ряду норм про відповідальність за протиправні діяння проти моральності з позиції відповідності розробленим кримінально-правовою наукою компонентам вважаємо за необхідне вказати на те, що критеріями ефективності кримінально-правових норм досліджуваних діянь є правильне визначення соціальної потреби, що проходить різні рівні: від випадковості одиничних фактів вчинення кримінальних правопорушень до об'єктивної необхідності, а також адекватне розуміння соціальної потреби правильного визначення природи суспільних відносин, що підлягають кримінально-правовій охороні.

Слід вказати, що для підвищення ефективності профілактичної діяльності уповноважених осіб при розслідуванні протиправних діянь проти моральності необхідно закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України їх обов'язок виявляти під час дізнання, досудового слідства та судового розгляду причини й умови, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також вносити до відповідного державного органу, громадської організації або посадової особи подання стосовно вжиття заходів для усунення вищезазначених умов і причин.

Підводячи підсумки, зазначимо, що найбільш характерними заходами профілактики досліджуваної категорії діянь підрозділами Національної поліції України визначено наступні: здійснення виховного впливу підрозділами на неповнолітніх і малолітніх осіб шляхом пропаганди ненасильства та дотримання суспільної моралі; здійснення підрозділами профілактичного впливу на громадян; участь працівників підрозділів у тематичних передачах, круглих столах, ток-шоу, що висвітлюють проблеми суспільства у сфері порушення норм моралі; організація дискусій у друкованих ЗМІ, присвячених актуальним питанням моралі.

---

1. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. за спец. 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2004. 20 с.

2. Арсланбекова Р. А. Вовлечение в занятие проституцией и организация занятия проституцией : Уголовно-правовые и криминологические проблемы : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. за спец. 12.00.09. Дагестанский государственный университет. Махачкала, 2004. 19 с.

3. Єфімов М. М. Окремі аспекти протидії злочинам проти моральності підрозділами Національної поліції України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Харків, 01 грудня 2017 р.). Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 209–212.

4. Скітейкін М. Ю. Засоби запобігання злочинам проти моральності у сфері культури. *Наукові праці*. 2012. Випуск 171. Том 183. С. 34–37.

5. Мосяженко В. Ю. Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. за спец. 12.00.09. Донец. юрид. ін-т МВС України. Кривий Ріг, 2015. 280 с.

6. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності* : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. Вип. 93. С. 168–174.